

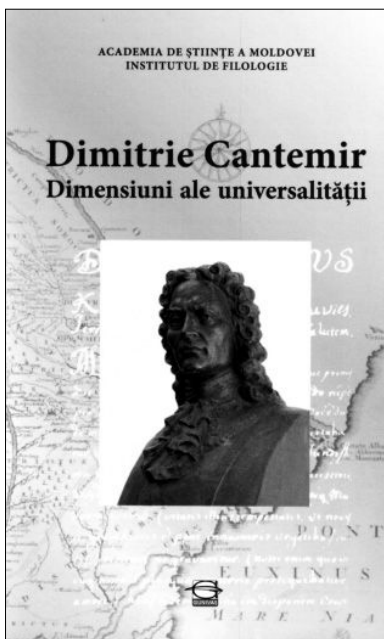

Nicolae BUSUIOC

DIMENSIUNI ALE UNIVERSALITĂȚII

Interesul pentru istorie și pentru personalitățile ei a fost viu din totdeauna, cu excepția celor care nu vor să-și cunoască rădăcinile, ei înșiși rămânând niște suspendați în existență. Cultura istorică ne oferă cunoașterea unor epoci și episoade parcă anume alese pentru a simți imensitatea, gravitatea și zbuciumul interior al veacurilor scurse. Un gând frumos al unui mare gânditor despre un altul poate și mai mare cuprindea ideea reprezentării nu numai în fața generațiilor vechi sau a străinilor, dar și în fața oricărei instanțe. Asemenea figuri ilustre știu să umple și să conducă cum trebuie arca vieții. Am în față volumul *Dimitrie Cantemir. Dimensiuni ale universalității*, apărut sub egida Academiei de științe a Moldovei și a Institutului de filologie, care cuprinde studii, sinteze, eseuri semnate de nume prestigioase ale domeniului. Cuvântul înainte aparține academicianului Mihai Cimpoi, iar coordonarea științifică lui Pavel Balmuș și Svetlanei Korolevski. Această importantă apariție editorială se datorează cunoscutei edituri Gunivas din Chișinău.

Cartea are ca punct de pornire comunicările susținute în cadrul Simpozionului, organizat de Academie, cu prilejul aniversării a 330 de ani de la nașterea ilustrului Dimitrie Cantemir. Prin opera sa filosofică, istorică, literară și artistică posteritatea l-a plasat în rîndul oamenilor de Renaștere, cu o personalitate ce s-a manifestat în umanism și enciclopedism. La răscrucea secolelor XVII-XVIII se regăsește și epoca lui Cantemir, caracterizată prin spiritul baroc și prin „viziunea orientală asupra ordinii lumii în conexiune cu cea a existenței potrivit categoriilor aristotelice” (M. Cimpoi). Volumul pe care-l semnalăm continuă preocupările de valorificare a operei și personalității savantului român. Virgil Cândea spune că opera lui Cantemir aparține unei epoci a culturii românești și est-europene, o creație de o uluitoare diversitate, de la istoriografia orientală la etnografie, geografie, muzicologie, logică, teologie și științe politice, fenomene atât de pasionante și demne de a ocupa un loc de prim ordin pentru tot ce privește spațiul european. Dăm câteva exemple de studii și cercetări cuprinse în volum: „Înțeleptul în dialog cu lumea sau Divanul ca text modelator” (Svetlana Korolevski), „Dimitrie Cantemir, modernitatea romanului” (Elvira Sorohan), „Istoria ieroglică și începuturile romanului

baroc european” (Mihai Alin Gherman), „Înțelepciunea lumii într-un roman” (Antonio Patraș), „Aforistica lui Dimitrie Cantemir” (Mihail Dolgan), „*Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor* în raport cu lucrarea costiniană *De neamul moldovenilor*” (Pavel Balmuș), „Dimitrie Cantemir și *lavrintul baroc*” (Mihai Cimpoi), „Aspecte din istoria statului și dreptului moldovenesc în viziunea lui Dimitrie Cantemir” (Dumitru C. Grama), „Inorogul la Porțile Orientului. Bestiarul lui Dimitrie Cantemir” (Bogdan Crețu).

M-aș opri puțin la câteva analize și observații ale distinsei universitare ieșene Elvira Sorohan, obținute într-un excelent dialog realizat cu ani în urmă în volumul *Oglinzile Cetății*. Strălucită specialistă în literatura română veche și nu numai, în postfața la *Istoria ieroglică* preciza: „Caz rar, Cantemir își datorează

celebritatea, cel puțin în parte, contemporanilor, dar nu atât compatrioților, cât unor minți enciclopedice ale Europei ce se afla atunci în pragul epocii luminilor. El însuși fiind totodată figură de Renaștere și de secol luminat...”. După multe mărturisiri dialogale din care nu poți extrage decât învățăminte și înțelepciune, domnia sa, rămânând tot la Dimitrie Cantemir, a completat: „Pe el nu l-ar fi încăput niciodată granițele culturii naționale și cu atât mai mult atunci când ele erau foarte strîmte. Despre personalitatea lui au adus vestea ambasadorii, iar pictorul flamand van Mour immortaliza figura tînărului prinț cu privire vie, îmbrăcat într-un costum orient-occidental. Însemnările contelui de Brassey, care l-a cunoscut în 1711, cum se poate vedea din pagina de minunate impresii cuprinse în *Mémoires politiques*, tipărite la Amsterdam, în 1716, apoi corespondența din 1714 cu Leibniz, filosoful german care îi trimite la S. Petersburg (unde se afla în exil) diploma și inelul de doctor al Academiei din Berlin...”. Sunt amintite și alte înalte aprecieri ale multor figuri ilustre din Europa de atunci.

Volumul pe care îl semnalăm reprezintă o remarcabilă contribuție la mai buna cunoaștere a operei cantemiriene, o readucere în actualitate a omului, savantului, domnitorului, literatului și filosofului care a fost Dimitrie Cantemir, promotorul „orientalismului științific”, care se impune ca o „răspîntie din care s-a născut lumea modernă”. Prințul moldovean va rămîne o figură exponențială în istoria culturii românești.